

'zah.net/fa/Magazine/View/۸۹/۳۴۴۴/۱۶۳۰۹/%D۸%AE%D۸%AY%D۹%۸۶%D۹%۸۷-
%D۹%۸۸-%D۸%AE%D۸%AY%D۹%۸۶%D۹%۸۷-
%D۸%B۳%D۸%AY%D۸%B۲%DB%۸C-%D۸%AF%D۸%B۱-
%D۹%۸۲%D۹%۸۴%D۹%۸۵%D۸%B۱%D۹%۸۸-
%D۸%AY%D۸%AE%D۹%۸۴%D۸%AY%D۹%۸۲-%D۹%۸۸-
%D۹%۸۱%D۸%B۶%DB%۸C%D۹%۸۴%D۸%AA

مجله (fa/Magazine/List/) پاسدار اسلام (fa/Magazine/View/۸۹/) پاسدار-

اسلام) / شهریور ۱۳۸۳ - شماره ۲۷۳ (fa/Magazine/View/۸۹/۳۴۴۴/)

شهریور-۱۳۸۳-شماره-۲۷۳)

خانه و خانه سازی در قلمرو اخلاق و فضیلت
نویسنده : غلامرضا گلی زواره

۳۸

نعمتی الهی

آیین جاودانی و حیات بخش اسلام تمامی جنبه های زندگی انسان را در نظر داشته و در حالی که اصول اساسی حقیقت، حکمت و عدالت را برای ترسیم روابط فردی و اجتماعی مورد توجه قرار می دهد به آرامش، سعادت و بهروزی آحاد بشری عنایت دارد و برای تأمین نیازهای واقعی جوامع انسانی ضوابطی را مشخص نموده است تا آنان به دور از ناگواری ها و نگرانی ها و با رعایت آنها در کنار یکدیگر با امنیت و سلامتی زندگی کنند. یکی از نعمت هایی که قرآن بدان اشاره می کند محل سکونت آدمی است: « و الله جعل لکم من بیوتکم سکناً(۱)؛ خداوند خانه های شما را مکان آرامشستان قرار داد».

در حقیقت مسکن از مهمترین احتیاجات خانواده ها می باشد و تا این فضا را آدمی در اختیار نداشته باشد دیگر امکانات برایش گوارا نخواهد بود و در میان تمامی مزایای خانه، مهمترین آنها امنیت و آسایشی است که در آن به صاحبش دست می دهد.

براساس ارزشهای دینی مسلمان باید در شرایطی زندگی کند که بتواند خدای خویش را بهتر عبادت کند و خویشتن را برای زندگی جاویدان مهیا نماید. این گونه نیست که فرد پرهیزگار حتماً باید در جایی تنگ و تاریک و به دور از تسهیلات ابتدایی و در مکانی غیر اصولی سکونت اختیار نماید، قرآن هیچ گاه آدمی را از امکانات و شرایط مناسب محروم نکرده است بلکه به پیروان خود توصیه می کند از رزق های پاکیزه و حلال، نعمت های الهی، جلوه های لطف حق و مانند آن بهره گیرید اما به گونه ای زندگی کنید که امور مذکور برایتان اصل و اساس و هدف قرار نگیرد و شما را از کمالات معنوی، فضایل و مکارم رشد دهنده غافل نکند و به هنگام استفاده از امکانات مشروع که از راه حلال آنها را تدارک دیده اید، محرومان، افراد بی بضاعت و رنج دیدگان جامعه را فراموش نکنید. همچنین موقع استفاده از تسهیلات و امور رفاهی حقوق دیگران را مراعات کنید و اجازه دهید برادر دینی و همسایه شما هم در شرایطی آرام بخش زندگی کند و در

مشقت و عسرت قرار نگیرد. حضرت علی (ع) فرموده اند: «الدنيا دار مجاز و الآخرة دار قرار فخذوا من ممزّك لممزّك (۲)؛ دنیا خانه عبور(موقت) است، باید برای محل سکونت دائمی وسیله و امکانات برداشت و از جایی که فناپذیر است برای مکانی ابدی استفاده نمود.

خانه ای که تجملات و تشریفات آن ما را از سرای جاوید غافل نماید و از همدردی با انسانهای دیگر باز دارد و عبادت و خودسازی و تربیت ساکنانش را تحت الشعاع قرار دهد نه تنها برای اهل آن آرامش به ارمغان نمی آورد بلکه چون باتلاقی صاحب خود را در آلودگی های خطرناک و انحراف های مصیبت بار فرو می برد.

تأکید اسلام در ساختن خانه همان موضوعی است که دانشمند برجسته جهان اسلام خواجه نصیرالدین طوسی مورد توجه خوانندگان قرار می دهد: بنیادی استوار(در برابر حوادث طبیعی و بلاها) تأمین نور و برخورداری از نسیم و هوای مناسب، اجتناب

از تکلف و اشراف زدگی. پرهیز از مجاورت با اهل شر و فساد، تفکیک محل سکونت خانواده و میهمانان، وسعت و فراخی بنا، اجتناب از عصبی بودن زمین و مکان خانه و مراعات حال همسایگان.(۳)

از دیدگاه ارزشهای الهی، اگر انسان در خانه خویش به عصیان و خلاف و اسراف روی آورد اگرچه در خانه ای استوار و محکم هم سکونت داشته باشد، فرجامی فاجعه آمیز داشته و زمینه های سقوط و هلاکت خویش را فراهم نموده است قرآن به ما هشدار می دهد: «افلّم یهدلهم کم اهلکنا قبلهم من القرون یمشون فی مساکنهم انّ فی ذلک لآیاتٍ لاولی النهی(۴)؛ آیا آن همه مردمی که پیش از این در مساکن خویش راه می رفتند و ما همه را هلاک کردیم سبب هدایت اینان نشده است این ها نشانه هایی است برای اهل خرد.

اهمیت مسکن

باید به این واقعیت مسلّم توجه داشت که مسکن نه به عنوان سرپناه بلکه به مثابه

وسيله ای است که می بایست معیارهای اساسی لازم برای ایجاد پیوند بین زندگی خانواده و محیط را دارا باشد. واحد مسکونی محور اصلی زندگی والدین و فرزندان است و باید شامل فضای کافی برای غذا(تهیه، مصرف و ذخیره)، دورهم نشستن، خوابیدن، فعالیت های فردی از قبیل انجام تکالیف اعضاء و کوشش های دیگر باشد، مسکن بر بهره وری و ثبات خانواده تأثیر می گذارد و احساس عزّت و سربلندی و نیز حاکمیت امنیت و آسایش بر ساکنین آن باید تحقق یابد. به همین دلیل رسول اکرم(ص) برخوردار بودن از خانه خوب را از نشانه های سعادت دانسته اند.(۵) چه خوب است که واحدهای مسکونی به فرصت های اشتغال نزدیک باشند حضرت امام زین العابدین (ع) می فرماید: از خوشبختی مرد است که کسب او در محل اقامت(وطن) خودش باشد و مجبور نباشد برای (تأمین معاش) به آوارگی و دوره گردی روی آورد.(۶)

توجه به مسایل بهداشتی، بهداشتی، دسترسی به تسهیلات عمومی از قبیل مراکز درمانی، مدرسه، کتابخانه، مراکز خرید و مهم تر از همه اینها قرار گرفتن در حوالی مراکز مذهبی و مقدس همچون: امامزاده و حسینیه بر کیفیت مسکن می افزاید. مسایل محیطی، هوای پاک، فضای باز، میزان تحمل سر و صدا، تراکم جمعیت، عملکرد مؤثر، ظاهر خوب، مصونیت در مقابل حوادث طبیعی، ملاحظه مسایل فرهنگی، ارزشها و هنجارهای اخلاقی و مذهبی از شرایطی است که باید یک مسکن خوب از آن برخوردار باشد.(۷)

دخل و تصرف در فضا، نظم و نسق دادن، سازماندهی و ساماندهی فضا و معنا دادن به آن، معماری خانه را پدید می آورد. در واقع انسان ضمن آن که با ساختن سرپناه، نیازها و مقاصد مادی و فیزیکی خود را تأمین می کند، تعلقات مذهبی، فرهنگی و سنت های بومی، حالات عاطفی و تمایلات درونی خویش را در خانه به نمایش می گذارد. همانگونه که هسته اولیه ای تحت عنوان خانواده، اجتماع را می سازد. مسکن عمده ترین فضای زیستی به شمار می آید و از این رو، روح اصلی جامعه، ویژگی ها و مختصات عمومی و غالب اجتماع بدون امعان نظر در خانه، کشف و ادراک نمی شود. این گونه بناها علاوه بر تنوع کاربری ها، نماینده سلیقه ها و تمایلات گوناگون افراد جامعه اند و در واقع در مسکن گرایش های مردمی به نحوی نسبتاً آزادانه تر از دیگر فضاها نمود پیدا می کند. (۸)

خانه سازی آنقدر در اسلام اهمیت دارد که از روزی که مسلمانان در پی تهیه وجهی برای احداث آن است دوست خدا شمرده شده و برای چنین مبلغی نباید خمس بدهد. (۹)

ناگفته نماند کسی که برای سکونتش احتیاج به خانه دارد و نمی تواند آن را بخرد مگر با ربح معامله که در طی چند سال کسب می کند بنا به فتوای حضرت امام خمینی (قدس سره) می تواند در هر سال مقداری از نیازمندی های خانه را بپردازد و به عنوان مثال در یکسال زمین تهیه کند و در سال دیگر مصالح ساختمانی و در سال سوم سایر مخارج آن را بدهد و یا آن که خانه ای بخرد و بهایش را بطور اقساطی طی چندین سال بپردازد در این صورت تهیه مسکن جزو مخارج سال به حساب می آید و از پرداخت خمس معاف است، اما اگر بخواهد چندین سال پول پس انداز کند تا بعداً خانه ای بخرد. مبالغ پس انداز شده جزو مخارج سالانه به حساب نمی آید و باید خمس آنها را بپردازد. (۱۰)

اگر صاحب خانه به دلایلی دچار ورشکستگی اقتصادی شود. اسلام خانه را از مستثنیات دیون دانسته و به طلب کار اجازه مطالبه آن را نمی دهد. (۱۱) محمد بن ابی عمیر، از راویان مورد وثوق، مدتی به شغل بزازی اشتغال داشت، اگرچه وی تمکن مالی داشت ولی اموالش از دستش رفت و به فقر و تنگدستی گرفتار شد او از مردی ده هزار درهم طلب داشت. مدیون برای پرداخت بدهی خود، خانه مسکونی خویش را به همین مبلغ فروخت و روانه خانه ابن ابی عمیر گردید، در را کوبید، صاحب خانه از منزل بیرون آمد. مدیون پول ها را تحویلش داد و خاطر نشان ساخت: مبلغی است که از شما به ذمه من است. پرسید این پول را چگونه بدست آورده ای؟ گفت: خانه ام را فروخته ام. ابن عمیر گفت: ذریع محاربی از امام صادق (ع) نقل کرده است مرد مدیون به دلیل اداء دین از منزل مسکونی خود رانده نمی شود. (۱۲) بعد افزود به خدا قسم با آن که هم اکنون در مضیقه مالی هستم به نحوی که حتی به یک درهم نیاز دارم اما این پول را نمی گیرم. (۱۳)

آراسته به صفای معنوی

فلسفه انجام عبادات و فرائض تحقق تقوا در عرصه حیات انسانی است. اگر اعضای ساکن در خانه دارای روح پارسایی و پرهیزگاری باشند. کرامت، شرافت، خمیرمایه سعادت و کلید خیر دنیا را بدست آورده اند و بر محل سکونت آنان امنیت و سلامتی روانی و روحی حاکمیت پیدا می کند و زمینه رشد و تکامل و شکوفایی آنان فراهم می گردد و با گسترش چنین معنویتی برگستره محلات مسکونی، شهرک ها و شهرها تمامی افراد نسبت به یکدیگر منبع خیر می گردند و همگان از شرارت و ضرر متقابل مصون هستند. هراس و اضطرابی که در خانه ها و مجتمع های مسکونی مردم در برخورد با یکدیگر دارند به دلیل فقر فضیلت و کمبود مکارم و تربیت های قرآنی و روایی است. خانه ای سالم است که به تقوا آراسته باشد. قناعت اهل منزل به امور حلال، اکتفا به حداقل امکانات، پرهیز از تجملات و تشریفات، اجتناب از فزون طلبی و زیاده خواهی و عدم رشک بردن بر زندگی

دیگران زمینه ای برای رویش تقوا در تمامی شؤونات زندگی می باشد. تجمل گرایی، اسراف، افراط در تدارک امکانات محل سکونت و زیاده روی در تزئینات منزل امری مذموم و برنامه ای مطابق با هواهای نفسانی و امیال فناپذیر است. آدمی می تواند در زمینه های گوناگون زندگی حدود الهی، موازین شرعی و قناعت را مراعات کند محصول این انتخاب، آزادگی، رهایی از دلهره و تشویش است، در ضمن نیاز انسان به خانه ای در خور شأن، وسیله ای متداول و متعارف، لباس و خوراکی معتدل برطرف می شود. آنچه در فرهنگ اسلامی اهمیت دارد پاکی در طهارت و استفاده از امکاناتی است که از راه مشروع و یا پیمودن مسیر راستی و درستی بدست آورده است. خانه باید از نظر باطن در حد اعلائی معنویت و از نظر ظاهر ضمن رعایت اصول مهندسی و فنی، تأمین نور و رعایت حال همسایگان در فضا سازی، عاری از پیرایه های غیر ضرور باشد در غیر این صورت، اهل آن از حق فاصله می گیرند، دل ها به هوا و هوس دچار می شود و ویروس های خلاف و گناه روح ساکنین آن را دچار عفونت هایی درمان ناپذیر می سازد. خانه آراسته به راستی، آمیخته به طراوات، صفا، صمیمت، درستی، سلامت، انصاف و آرامش خواهد بود.

خاتم رسولان حضرت محمد مصطفی (ص) در خانه ای ساده روزگاری با برکت را سپری نمود و چون به سوی معبود خویش شتافت، خشتی برخشتی نهاده بود. (۱۴) سفیان ثوری نقل کرده است. علی(ع) آجری بر آجری قرار نداد و نه چوبی بر روی چوبی گذاشت، با وجود آن که رهبر جهان اسلام گردید در مقر حکومت خویش یعنی شهر کوفه حاضر نگردید در محل اقامت فرمانروایان اقامت گزیند و به خانه ای کوچک اکتفا نمود، فقیران را بر خود ترجیح داد و آنان را در کاخ سفید کوفه مستقر ساخت، گاهی اوقات سلاح خویش را می فروخت تا لباسی یا طعامی تهیه کند. (۱۵)

نقش تربیتی و تبلیغی خانه

قرآن کریم می فرماید: «واجعلوا بیوتکم قبله»؛ (۱۶) خانه های خود را مقابل یکدیگر (به صورت متمرکز) قرار دهید. از این کلام استوار آسمانی چنین بر می آید که در آن زمان گروهی از پیروان حضرت موسی(ع) به صورت افرادی افسرده و مبتلا به رنجی روحی زندگی می کردند و تفرقه و پراکندگی بر ناراحتی آنان می افزود. لذا آن فرستاده الهی به همراه برادرش هارون مأموریت یافت برای انسجام به زندگی آنان و التیام رنج روحیشان اقداماتی به عمل آورد آن حضرت در نخستین قدم دستور داد پیروانش خانه هایی ساخته و مساکن خویش را از فرعونیان جدا کنند و برای استحکام روابط اجتماعی، تقویت عواطف و احیای روح جمعی و افزایش اقتدار در مقابل دشمنان این خانه ها را مقابل هم و به صورت متمرکز بنا نمایند و از پراکندگی و طفیلی بودن دست بردارند و بعد از احداث ساختمان به تربیت روحی و سازندگی اخلاقی روی آورند و خود را برای درهم کوبیدن قوای باطل و عوامل ستم آماده کنند وقتی خانه های اهل ایمان این گونه روبروی هم و در یک جهت باشد، موسی و برادرش بهتر قادر بودند در میان آنان به نشر حقایق دینی و تبلیغات مذهبی بپردازند، بنی اسرائیل هم می توانستند به سهولت نماز جماعت برپا کنند جمله اقیموا الصلوة که بعد از عبارت «واجعلوا بیوتکم» آمده بر این حقیقت دلالت دارد. همچنین آنان با این سبک مسکن سازی زودتر می توانستند در جلسات مشورتی و

گردهم آیی هایی که رهبران شان ترتیب می دادند حضور بهم رسانند. (۱۷) اقلیت های مسلمان که در نواحی غیر مسلمان زندگی می کنند باید از این اصل قرآنی تأثیر پذیرند و از تفرقه و پراکندگی محل سکونت دست بردارند و در هر شهری محله ای را برای اقامت خود اختصاص دهند و اجازه ندهند مخالفان در میان شان بذر تفرقه و کدورت بیافشاند، فرهنگ مهاجم حالت احاطه و سلطه دارد و با این وصف خانه های مسلمانان در مناطقی که بصورت اقلیت زندگی می کنند باید به صورت پایگاهی جهت یک زندگی اسلامی و کانونی برای اقتدار معنوی درآید، این افراد از طریق ارتباطات و

مناسبات اجتماعی محله ای که با یکدیگر دارند می توانند پیش از محیط مدارس بر تربیت و پرورش نسل نوجوان و جوان اثر بگذارند و آنها را به سوی رشد اخلاقی و بصیرت دینی سوق دهند. (۱۸)

خانه حتی در جوامع کنونی با وجود تحولات جدید در چگونگی پرورش فرزندان دخالت اساسی دارد و تا هنگامی که طفل به مدرسه گام می گذارد آنچه را باید کودک فراگیرد، آموخته است و بخش عمده ای از فرهنگ اهل خانه به وی انتقال می یابد. پس از آن نیز غالب اوقات فرزندان در منزل می گذرد و در صورتی که فضای خانه معطر به دیانت و فضیلت باشد کودک و نوجوان از عطر روح افزای ایمان بهره مند می گردند. از دیدگاه قرآن و روایات، خانه نخستین کانون برای تربیت و پرورش فرزندان است، کلام وحی به مؤمنان هشدار می دهد: ای کسانی که ایمان آورده اید خود و اهل خانه را از آتشی که هیزم آنها انسان ها و سنگ هاست

مصون نگه دارید. (۱۹) در روایتی آمده است وقتی این آیه نازل گردید افرادی از رسول اکرم (ص) پرسیدند: چگونه اهل خانه را از شراره های سوزان جهنم حفظ کنیم، آن حضرت فرمود: آنچه خدا امر کرده امر می کنی و از آن چه خداوند بازداشته باز می داری. اگر از تو قبول کردند آنها را (از آتش) نجات داده ای و اگر نپذیرفتند تو وظیفه ات را انجام داده ای. (۲۰) در حدیث دیگری آن خاتم رسولان جامعه اسلامی را این گونه نصیحت نموده اند: بدانید همه شما نگهبان یکدیگرید و نسبت به کسانی که مأمور مراقبت از آنانید مسؤولیت دارید. مرد نگهبان اهل خانه اش می باشد و زن نیز حافظ خانواده شوهر و فرزندان است و نسبت به آنان مسؤولیت دارد. (۲۱)

فرزندان، تحت تأثیر تمام انگیزه های خانوادگی هستند. نظم خانه، چگونگی امکاناتی که در پیرامون کودک قرار گرفته است از قبیل لوازم منزل دارای اثر عمیقی در ایجاد قریحه، ذوق و علائق کودک است. زندگی توأم با نظم و برنامه ریزی، شرایط مطلوب و چگونگی نگرش ها در تهیه تدارکات، میزان رعایت اصول شرعی بر رشد عاطفی، فکری و اجتماعی طفل اثر می گذارد. میان بچه ها و اعضای خانواده رابطه ای وجدانی برقرار است والدینی که مدام به زندگی مرفه، تکاثرتلپی و افزون خواهی فکر می کنند و در این راستا تلاش می نمایند، مسیر رشد و شکوفایی کودکان را با دشواری عمده مواجه می کنند که استمرار این روند در بروز نابسامانی ها، آشفتگی های روانی و تضادهای درونی آنان دخالت دارد. (۲۲)

همسر فرعون - آسیه - از نظر شرایط رفاهی و تسهیلات زندگی، زیستن در خانه ای اشرافی و مهیا بودن هرگونه امکاناتی، هیچ مشکلی نداشت اما آنچه او را رنج می داد این بود که در قصر فرعون، خبری از نور ایمان و معنویت نبود و بر محل سکونت وی تیرگی ستم و ضلالت و شرک حاکمیت داشت. از این جهت با خدای خویش این گونه مناجات نمود: پروردگارا برای من در جوار قرب خودت در بهشت خانه ای بساز و از شر فرعون و کردار او نجاتم بده، مرا از قوم ستمگر او رهایی بخش. (۲۳)

همسر فرعون با این درخواست از پیشگاه پروردگار خویش کاخ مجلل شوهر خود را تحقیر می نماید و آن را در برابر خانه ای که در جوار رحمت الهی است به هیچ می انگارد، عده ای او را این گونه نصیحت نمودند: این همه امکانات چشمگیر که از طریق ملکه مصر بودن در اختیار می باشد با ایمان به موسی (ع) از دست نده. او در مقابل این نصایح بیزاری خویش را از فرعون و جنایاتش اعلام می دارد و ناهماهنگی و بیگانگی خویش را از محیطی که ستم بر آن احاطه یافته، برملا می سازد. این موضع گیری آسیه می تواند برای تمامی زنان مؤمن الهام بخش باشد. آنها باید بدانند اگر شرایط حاکم بر خانه و فشار همسر زمینه ای است برای دست برداشتن از تقوا و سرپیچی از فرامین الهی، تسلیم این زورگویی نشوند و آگاه باشند که نه زرق و برق، جلال و جبروت خانه فرعون

آن بانوی پرهیزگار را به زانو درآورد و نه تهدیدهای خطرناک و شکنجه های وحشیانه دستگاه شرک و ستم موفق گردید او را وادار به تسلیم کند و بی اعتنا به کاخ محروم از نور حق، به راه خویش در مسیر کمال و معنویت ادامه داد تا آن که جان خویش را فدای حقیقت نمود.

رعایت مصالح دینی در خانه سازی

قرآن در خصوص مواجه شدن حضرت ابراهیم (ع) با میهمانان می فرماید: «فراغ الی اهله فجاء بعجل سمین»؛ (۲۴) (به دنبال آن پنهانی به سوی خانواده خود رفت و گوساله فربه (و بریانی) برای آنان آورد). در واقع حضرت ابراهیم (ع) پس از آن که تازه واردان را در جایی مستقر ساخت و مقدمات لازم را فراهم آورد، آنان را ترک نمود و نزد همسرش رفت و با کبابی بریان بازگشت، از این موضوع قرآن چنین برمی آید که خانه آن حضرت دارای دو قسمت بیرونی و اندرونی بوده است و قرآن این ویژگی را در سبک مسکن یادآور می شود، پیروان قرآن باید در خانه سازی این سبک را مورد توجه قرار دهند.

متأسفانه امروزه به تقلید از معماری غربی بخش اعظم زیربنای خانه به صورت یک سالن باز در می آید که در گوشه ای از آن آشپزخانه ای است که فاقد درب و پنجره می باشد و به اصطلاح مردم حالت (اوپن) دارد. بانوی خانه یا دختران در این فضای باز مشغول طبخ، آشپزی و آماده سازی وسایل پذیرایی برای میهمانان هستند و آنان در سالن بخوبی فعالیت های اهل خانه را مشاهده می کنند. آیین بزرگی که در یکی از ضلع های اتاق نشیمن نصب گردیده است که افق دید میهمانان را افزایش می دهد.

در دوران رژیم منحوس پهلوی در ظاهر برای ایجاد نظم در بافت شهری و ضابطه مند گردیدن ساخت و سازها و در باطن برای از بین بردن سبک سنتی که کاملاً با باورها و ارزشهای دینی هماهنگ بود شکل جدیدی از بناهای مسکونی را مطرح نمودند تا با اهداف استعمار در جهت زوال بنیان های فرهنگی منطبق گردد. برای عملی گردیدن این نقشه منفی در شهرداری به خانه هایی که یک حال در وسط حقام، آشپزخانه و دستشویی در یک طرف و اتاق های پذیرایی و خواب هم در اطراف آن باشد راحت تر و سریع تر مجوز ساخت می دادند. طبعاً بسیاری از مردم برای رهایی از پیچ و خم های اداری و نجات از دردسرها و گرفتاری های ناشی از آن، همین مسیر آسان را پیگیری می نمودند. با این وصف بتدریج اغلب خانه های متوسط و کوچک قیافه ای یکسان یافتند. خصوصیت منفی و برجسته این خانه ها بی حجاب بودن آنهاست یعنی چون تمامی اتاق ها به روی حال گشوده می شوند هیچ حفاظ و پوششی در کار نیست. وقتی یک فرد نامحرم اعم از دوست و آشنا، میهمان و فامیل در خانه ای این گونه باشد بانوی معتقد به حجاب و عفاف معذب می گردد و مدام در رنج است. خانه های قدیمی به نحوی ساخته می شد که مسایل محرم و نامحرم، افراد آشنا و غریبه و مانند آن در احداث آنان در نظر گرفته می شد و تمامی افراد در کمال آسایش و امنیت جنبه های شرعی در روابط زن و مرد را رعایت می کردند حضور افراد نامحرم در خانه هرگز موجب ناراحتی و عذاب اهل خانه نمی گردید. وجود ورودی نسبتاً دراز و احیاناً پیچ در پیچ، دیوارهای بلند، مجموعه قابل تفکیک مردانه و زنانه، سقف های گنبدی به عنوان سنگرهایی برای خوابیدن در بین آنها در شب های تابستان و ملاحظه حال همسایگان، روبه قبله بودن خانه و متمرکز بودنشان، بیانگر آن است که دست اندرکاران این بناها و فضاها از شؤونات اخلاقی و مذهبی متأثر بوده اند.

صاحب خانه برای رعایت حال افرادی که به منزل وی مراجعه می نمودند در جلوخانه فضایی را با آجرکاری و گچ بری و جلوه های هنری تزئین می نمود و دو سکو در طرفین آن تعبیه می کرد تا تازه وارد در فصل تابستان از خشونت گرما و زمستان از سرما و نزولات جوئی مصون باشد و ضمناً اگر

قدری معطل گردید خسته نشود و بر روی سکوه‌های ورودی خانه استراحت کند، صدای کوبه‌های در مشخص می‌نمود که میهمان تازه وارد مرد است یا زن، زیرا مردان کوبه‌های سنگین و با صدای خشن را به صدادر می‌آوردند و زنان حلقه سبک‌تر و با صدای ظریف‌تر را می‌کوبیدند، نظر نگارنده این نیست که مردم به همان سبک‌های گذشته و با مصالحی قدیمی روی آورد بلکه رعایت اصول معماری اسلامی و تأثیر پذیری فرهنگی از این گونه فضاها می‌تواند خانه‌های جدید را به شکلی درآورد که کمتر مشکلات و ناگواری‌های اخلاقی پدید آورد. در این گونه مساکن بومی ضمن آن که ملاحظات اقلیمی و شرایط آب و هوایی در نظر گرفته می‌شد چگونگی اتاق‌ها و فضاها به گونه‌ای بود که هرکدام از اعضای خانواده می‌خواستند کاری انجام دهند یا استراحت کنند مزاحم دیگری نبودند اما در ساختمان‌های جدید همه باید در همه چیز اجباراً شریک باشند اگر تلویزیون روشن است باید همه ببینند و گوش کنند اگرچه برنامه مورد نظر را نپسندند. اگر میهمانی برای یکی از افراد خانه آمده است باید همه به گرد او اجتماع کنند و ناگزیر وقت بگذرانند، اگر موقع خواب است همه باید الزاماً بخوابند. اتاق‌ها آن گونه نیست که رفتار افراد مستقل و طبق برنامه ریزی خودشان انجام گیرد. اساساً خانه‌های مدرن برای خانواده‌های دو یا سه نفره طراحی شده است که چندان التزامی هم به اعتقادات مذهبی خصوص عفاف و حجاب ندارند و روابط خویشاوندی و رفت و آمدهای آنان بسیار ضعیف می‌باشد در صورتی که در مساکن بومی ارتباط با بستگان و توجه به اصل اخلاقی صله ارحام استحکام افزون‌تری داشت و اصولاً دو یا سه خانواده در بخش‌هایی قابل تفکیک زندگی می‌کردند. روابطشان گرم و صمیمی و شیوه زندگی‌شان بر اساس قناعت و تکاپو برای بدست آوردن معاشی حلال در حالتی از توکل و توجه به لطف الهی و شکرگزاری در برابر نعمت‌های الهی استوار بود تجربه بزرگترها، شور و حرارت جوان‌ترها و عواطف قوی افراد با یکدیگر ممزوج می‌گردید و ابرهای تیره را از آسمان ذهن و روح می‌زدود.

پی‌نوشت‌ها:

۱. سوره نحل، آیه ۸۰.
۲. نهج البلاغه، خطبه ۲۰۳.
۳. اخلاق ناصری، خواجه نصیر طوسی، بحث تدبیر منزل.
۴. سوره طه، آیه ۱۲۸.
۵. نهج الفصاحه، حدیث شماره ۲۷۶۱، ص ۵۷۱.
۶. خصال شیخ صدوق، ص ۱۶۴.
۷. ابعاد اجتماعی مسکن، ترجمه عباس مخبر، ص ۳۸، ۳۳، ۱۸.
۸. تأملات در هنر و معماری، مهندس حمید نوحی، ص ۹۳.
۹. اولین دانشگاه و آخرین پیامبر، شهید سید رضا پاک‌نژاد، ج ۲، ص ۱۶۷.
۱۰. تحریر الوسیله، امام خمینی، ج اول، ص ۳۶۵.
۱۱. منتهی الآمال، محدث قمی، ج ۲، ص ۲۴۱.
۱۲. جواهر الکلام، ج ۲۵، ص ۳۳۴.
۱۳. اخلاق از نظر همزیستی و ارزشهای انسانی، محمد تقی فلسفی، ج اول، ص ۳۰۵ - ۳۰۴.

۱۴. احیاء علوم الدین، غزالی، ج ۳، ص ۲۱۵ و نیز ج ۴، ص ۲۳۶.
۱۵. شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید، ج اول، ص ۲۶.
۱۶. سوره یونس، آیه ۸۷.
۱۷. فصلنامه صحیفه مبین، زمستان ۱۳۷۶، شماره ۱۱، ص ۲۶.
۱۸. اقلیت های مسلمان در جهان، مجموعه مقالات، ترجمه ایرج کرمانی، ص ۵۶.
۱۹. سوره تحریم، آیه ۶.
۲۰. تفسیر نورالثقلین، ج ۵، ص ۳۷۱.
۲۱. مجموعه ورام، ورام بن ابی فراس، ج اول، ص ۶.
۲۲. اسلام و تعلیم و تربیت، دکتر سید محمد باقر حجتی، ج اول، ص ۱۱۳.
۲۳. سوره تحریم، آیه ۱۱.
۲۴. سوره ذاریات، ص ۲۶.

کلمات کلیدی:

- مسکن (fa/Magazine/List/?keyword=۴۲۱۸/)
- محل سکونت (fa/Magazine/List/?keyword=۶۶۳۵۳/)
- اسلام (fa/Magazine/List/?keyword=۸۶/)
- میهمان (fa/Magazine/List/?keyword=۸۹۱۳/)
- قرآن (fa/Magazine/List/?keyword=۱۰/)
- خانواده (fa/Magazine/List/?keyword=۱۷۰۳/)
- زندگی (fa/Magazine/List/?keyword=۴۰۴/)
- محل سکونت خانواده و میهمان (fa/Magazine/List/?keyword=۶۶۳۵۴/)